

Yaşam

S a r g u n A . T o n t

Ekolojinin Leonardo'su...

Geçen yazılarımdan birinde resim yapma korkumu nasıl yenip duvarlarımı kendi yaptığım eserlerle doldurduğumu yazmıştım. Her ne kadar tablolarım misafirler tarafından çok beğenildiyse de yer kalmadığı için asamadıklarımı vermeye kalkınca dostlarımdan çoğundan "Allah seni inandırсын, duvarımda bir santimetre karelik boş yer yok" kabilinden yanıtlar aldım. Yaşamı boyunca tek bir tablo satamayan Van Gogh'la aynı kaderi paylaşmak doğrusu beni korkutmadı değil, ki ben satmak bir yana, değerli eserlerimi bedava bile vermiyordum. Belki de yaptığım en büyük hata, arkadaşım Prof. Jale Erzen'in tablosunu eserlerimle yan yana asmaktı. Benimkilere şöyle bir göz atıp geçenler, O'nunkini dakikalarca temaşa ediyor, hatta bazen yemeğe oturmayı bile unuttukları oluyordu. Ama ben öyle kolay kolay pes eden bir insan değilimdir. Çözüm yolu, geçenlerde müzik setimde La Bohem'i dinlerken kahve masasını verniklediğim bir sırada geldi: Tansel hoca yağlı boya tablolarımızı korumak için üzerlerine özel bir vernik sıkma-

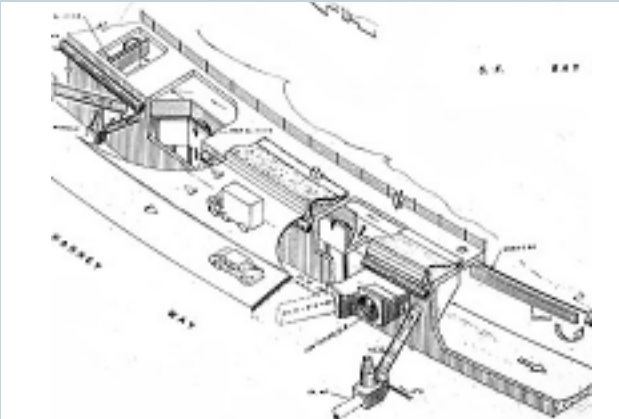
mızı söylemişti. Eğer bu verniğin üzerine mobilya ve yatlar için kullanılan vernikten de bir kaç kat atarsam, tablolarımı banyonun duvarlarına bile asabilirdim! Böylelikle ben duş alırken tablo buhardan etkilenmeyecek, hem de misafir sanatseverler çok doğal bir ihtiyacı giderirken sanattan ayrı düşmeyeceklerdi. Las Vegas kumarhanelerinin tuvaletlerinde kumar makinelerine rastlarsınız; ama yerli yabancı dolaştığım bütün müzelerin hiç birinde, tuvalette sergilenen tek bir tablo görmedim, ki onların depolarında gün ışığına çıkmayı bekleyen binlerce tablo vardır. Projem başarılı oldu; şimdi tuvaletimin duvarlarında sonbaharı tasvir eden iki tablomu asılı duruyor. Şimdiye kadar tuvaleti kullanan misafirlerden manalı bir gülümsemenin ötesinde bir reaksiyon alamadım, ama benim için tuvaleti kullanmak yeni bir boyut kazandı.

Eğer sanatkar dostlarımda bu yaptıklarımdan rahatsız olsularsa bu sayfada gördüğünüz San Francisco Bay Walk fotosunu iyice incelemelerini öneririm. Ne kadar gü-

zel bir eser değil mi? Ben ilk kez gördüğümde hayran kalmıştım. Aslında bu güzel eser San Francisco kanalizasyon şebekesinin bir parçasından başka bir şey değil! Resmin hemen sağında eserin planı var. Bu sanat ve mühendislik harikası eseri yaratan, bugünlerde ekolojik sanat denince ilk akla gelen isim olan Patricia Johanson'dur.

Ünlü sanat eleştirmeni William Zimmer bu bayan için "günümüzün Leonardo de Vinci'si" diyor. Diğer eleştirmenler ne derler bilmem; bana kalırsa Johanson en azından ekolojinin Leonardo'su.

Eserlerini uzun yıllar medyadan, kitaplardan hayranlıkla izlediğimiz Johanson'u bundan birkaç yıl önce Prof. Jale Erzen ve arkadaşlarının ODTÜ'de organize ettikleri çevre-sanat ilişkileri konulu bir sempozyumda tanıdık. Sanatkarımız bu kadar ünlü olmasına rağmen bildiklerini, yaptıklarını başkalarıyla kolayca paylaşan, gayet mütevazı bir insan. New York'ta doğmuş, büyümüş ve yine aynı eyaletteki Benington Üniversitesi'nin sanat ve müzik dala-

Patricia Johanson'un San Francisco kanalizasyon sistemi planı ve eserin tamamlanmış hali.

rını bitirmiş. Mezun olduktan sonra yaşamını bir süre minimal veya soyut tarzda resim ve heykel yaparak kazanmış ama Johanson'un sanat dünyasında kendine özgü bir yer bulması, yine bu sayfalarda gördüğünüz Cyrus Field (Cyrus Alanı) adlı eseriyle başlar. İki kilometre uzunluğunda ve patika şeklinde yapılan bu eser, birbirini izleyen mermer, kızılağaç ve beton olmak üzere üç ayrı bölümden oluşur. Gördüğünüz gibi birçok çevre sanat eserinin aksine, burada doğaya bir müdahale yapılmamış; toprakla kucaklaşmış olan eser, sanki doğanın doğal bir parçası. Art and Survival (Sanat ve Kurtuluş) adlı kitabında Johanson bu eserin doğallığını şöyle anlatıyor "Bütün hayvanlar hâlâ orada, hatta çoğu bu projeyi kullanıyor. Yılanlar mermerin üstünde güneşleniyor, gelengiller kızılağacın altında yuva yapıyor ve küçük memeli hayvanlar beton boyunca tünel açıyor." Aynı toprağın kendisi gibi bu eserin de dinamik bir görüntüsü var: Sonbaharda çeşit çeşit yapraklarla bezenen patika, kışın karla kaplanıyor. Bu heykelin diğer bir özelliği, San Francisco'daki eserinde olduğu gibi, üzerinde yürüyebilmeniz.

Her büyük sanatkar gibi Johanson da kendini geliştirip yeni ufukların arkasında yeni hedefler arıyor. Bu çabaların faydasını en çarpıcı bir şekilde Texas'ta geliştirdiği Fair Park Lagoon projesinde görüyoruz. İşte bu eserde sanat ve ekoloji tam anlamıyla kaynaşiyor. Fair Park yarı bataklık, kirletilmiş bir sığ gölmüş. "İlk gördüğümde, gölün üstü pis bir balçıkla kaplıydı. Besin zinciri diye bir şey kalmamıştı. Bitki, hayvan veya

balık neredeyse hiç yoktu. Aslında, göl ölmüştü" diyor Johanson ve ekliyor: "Ben birçok bitki ve hayvanı barındıran, fonksiyonel bir ekosistem yapmak istedim". İlk iş olarak göl temizleniyor, sonra inşaat başlıyor. Ziyaretçilerin gölün bir tarafından öbür tarafına geçebilmeleri için yapılan patika, aynı zamanda erozyonu önüyor ve tıpkı profesyonel bir ekolog gibi sanatkarımız orada ne tür bitkilerin büyüebileceği hakkında kapsamlı bir araştırma yapıyor: "Doğru bitkilerin yaban hayatı çekeceğini biliyordum." Kısacası amaç, orijinal ekosistemi mümkün olduğu kadar geriye getirmek. Fotoğraflarda göreceğiniz gibi restorasyonun en önemli boyutlarından biri de, Texas'ın milli çiçeği *Sagittaria Platyphylla*'yı model alarak betondan inşa edilen devasa heykel. Heykelin ayakları balık, kaplumbağa ve kuşlara ev sahipliği yapıyor. Gölün öbür tarafında *Pteris Multifida*'dan (bir çeşit eğreltiotu) esinlenerek yapılan diğer heykel, bir çeşit köprü görevi görüyor. Kısa zamanda çocuklar bu köprüyü bir oyun alanına çevirmişler. Patricia bu projeyi hazırlarken konuyla ilgili uzmanlarla bol bol fikir alışverişinde bulunduğunu söylüyor: "Bir sürü çevre problemini çözmemin yanısıra yaptıklarımın biliminsanları, mühendisler ve şehir plancıları tarafından kabul edilebilmesi gerektiğinin bilincindeydim."

Çevre sanatı bugünlerde çok popüler bir disiplin; ama Patricia gördüklerinden pek memnun değil: "Bugünkü çevre sanatının çoğu dekorasyondan başka bir şey değil... Bir park yap. Çocukların oynayabileceği bir oyun yeri yap. Kuşlar ve hayvan-

lar için bir habitat yap." Peki ama işin bir de ekonomik yönü var. Patricia'ya göre bu sorun o kadar önemli değil, çünkü: "Eğer başta planlarını iyi yaparsan, o boşluğu toprakla kapamak için harcayacağın paradan daha fazla harcamazsın".

Ondan aldığım son e-postada, kocasını kaybettikten sonra hemen hemen bütün yaşamını işine adadığını ve son günlerde California'nın Petaluma kasabasının su şebekesiyle ilgili bir geridönüşüm projesi üzerinde çalıştığını yazıyordu. Doğanın yaralarını sarmayı kendisine bir ilke edinen bu harika insanın "Gençler için önerilerin nedir?" sorusuna verdiği yanıt, yalnız çevre sanatçıları için değil, her genç için geçerli:

"Yüksek hedefler belirle, kişisel ihtiyaçlarını asgariye indir ve hiç bir zaman ideallerinden ödün verme. Aynı hedefe ulaşmak için çeşitli yollar vardır; çoğu dolambaçlı ve zorluklarla doludur. Önemli olan, ümidini yitirmeden yoluna devam etmektir. Eğer bir çingiraklı yılanla karşılaşsan onu bir tavşana döndürebileceğini sakın zannetme. Onu sevmeye ve onunla birlikte çalışmayı öğrenmelisin. Hiç bir zaman parayı çözüm olarak görme... Hiç bir kimse senin fikirlerine ilgi göstermese bile, sen yine yazmaya ve çizmeye devam et. Tabii şansa da ihtiyacın olacak; ama sen iyi şeyler yaparsan şans da yanında olur."

Not: Bu konuya ilgi duyanlar www.patriciajohanson.com adresinde sanatkar ile ilgili daha ayrıntılı bilgilere ulaşabilirler. Bu makale, yazarın Başkanlık Üniversitesi'nde verdiği "Ekolojik Sanat: Ne Kadar Ekolojik, ne Kadar Sanat?" adlı konferansından derlenmiştir. Yazar başta Güzel Sanatlar Fakültesi dekanı Filiz Yenişehirlioğlu olmak üzere tanıştığı bütün öğretim elemanları ve öğrencilere, gösterdikleri ilgiden dolayı teşekkür eder ve bu peyeni, pırıl pırıl üniversiteyi kuran yöneticileri, bilim kadar sanata da önem verdikleri için candan kutlar.